

DET KONGELIGE
OLJE- OG ENERGIDEPARTEMENT

Luostejok Kraftlag SA
Postboks 104
9711 LAKSELV

Deres ref

Vår ref
19/1610-

Dato
16. desember 2019

Luostejok Kraftlag SA - søknad om endring av manøvreringsreglementet for regulering av Gákkajávri i Luostejohka i Porsanger kommune

1. Bakgrunn

Det vises til søknad fra Luostejok Kraftlag SA (kraftlaget) av 18. august 2017 til NVE om fritak for pålegg om minstevannføring forbi Luostejok kraftverk i Luostejohka. Denne elva er en sideelv i Lakselvvassdraget, som er et vernet vassdrag og et nasjonalt laksevasdrag.

Kraftlaget fikk fornyet konsesjon til fortsatt regulering av Gaggavatn (Gákkajávri) ved kongelig resolusjon av 15.02.2008. Det ble samtidig pålagt en helårig minstevannføring på den utbygde strekningen på 0,8 m³/s, for å avdekke om det er mulig å etablere gyte- og oppvekstarealer for laks her. Minstevannføringen er i utgangspunktet fastsatt permanent, men det er i manøvreringsreglementet (reglementet) åpnet for at vannføringsslippet kan tas opp til ny vurdering etter 10 år, dersom det skulle vise seg at dette pålegget ikke vil ha betydning for laksens bruk av området. Før konsesjonsfornyelsen var det ingen minstevannføring i elva.

Kraftlaget viser til utførte fiskeundersøkelser, som konkluderer med at Luostejohka bidrar minimalt til produksjon av laksefisk i vassdraget. Kraftlaget søker derfor om at pålegget om slipp av minstevannføring i elva blir droppet. Søknaden begrunnes med at fritaket fra vilkåret om minstevannføring vil gi en økning i kraftverkets produksjon på ca. 1,2 GWh, som igjen vil være positivt for kraftverkets driftskostnader. Luostejok kraftverk har i dag en midlere årsproduksjon på rundt 10,7 GWh og en installert effekt på 1,7 MW.

Postadresse
Postboks 8148 Dep
0033 Oslo
postmottak@oed.dep.no

Kontoradresse
Akersgata 59
oed.dep.no

Telefon*
22 24 90 90
Org.nr.
977 161 630

Avdeling
Energi- og
vannressursavdelingen

Saksbehandler
Kjell Alstad
22 24 63 37

Etter vassdragsreguleringsloven § 9 har kraftlaget rett til å søke om å få endret vilkår som er fastsatt i en vassdragsreguleringskonsesjon, herunder manøvreringsreglementet.

2. Høring

Søknaden har vært kunngjort i lokale aviser og lagt ut til offentlig ettersyn i Porsanger kommune. Videre har NVE sendt søknaden på høring til lokale myndigheter, interesseorganisasjoner og berørte parter. Det foreligger uttalelser fra Fylkesmannen i Finnmark (nå Fylkesmannen i Troms og Finnmark), Finnmark fylkeskommune, Sametinget og Lakselv grunneierlag.

3. NVEs innstilling

3.1 Bakgrunn

Ved kongelig resolusjon av 15.02.2008 om fornyet reguleringskonsesjon for Gákkajávri ble det pålagt en minstevannføring på 0,8 m³/s fra Gákkajávri og forbi Luostejok kraftverk. Bakgrunnen for pålegget var i hovedsak med tanke på å muliggjøre potensielle gyte- og oppvekstareal for laks, og det ble lagt betydelig vekt på at Luostejohka er et vernet vassdrag og et nasjonalt laksevassdrag. Før konsesjonsfornyelsen var det ingen minstevannføring i elva, og den utbygde strekningen gikk stort sett tørr fra november til mai. I følge søknaden går det nå kun minstevannføring på utbyggingsstrekningen fra begynnelsen av august til mai i et midlere år.

Den pålagte minstevannføringen på 0,8 m³/s tilsvarer alminnelig lavvannføring. NVE beregnet at pålegget ville medføre et produksjonstap i Luostejok kraftverk på 1,26 GWh, som tilsvarte omlag 12 % av midlere årsproduksjon.

Kraftlaget var tvilende til om den foreslåtte minstevannføringen ville ha noen effekt på lakseproduksjonen. Det ble derfor åpnet for at vannføringsslippet kunne tas opp til vurdering hvis det viste seg å ikke ha betydning for laksens bruk av området. Det ble tatt inn en bestemmelse i manøvreringsreglementets post 2 om at *«Minstevannføringskravet kan tas opp til ny vurdering etter at vannslippets virkning på produksjon av laks er tilstrekkelig dokumentert, begrenset oppad til en periode på 10 år.»*

I kgl. res. av 15.02.2008 ble det lagt til grunn at dersom det kan dokumenteres at minstevannføringen sammen med produksjonsfremmende tiltak, ikke har medført økt produksjon av laks på utbyggingsstrekningen, kan departementet etter innstilling fra NVE foreta endringer i minstevannføringen.

3.2 Skader og ulemper for allmenne interesser

Skader og ulemper knyttet til omsøkte bortfall av minstevannføringen er i hovedsak knyttet til fisk og andre ferskvannsorganismer. Lakselvassdraget er et viktig vassdrag for anadrom fisk og har en lakseførende lengde på 40 km. Før reguleringen var Luostejohka lakseførende opp til foten av Lailafossen, som er et naturlig vandringshinder. I dag er den anadrome

strekningen definert opp til siste lomboaen nedstrøms utløpet av kraftstasjonen (lakseregisteret.no).

Naturtjenester i Nord (Rapport 2 2019) konkluderer i sine undersøkelser med at det er få gode gyte- og oppvekstområder for laks og ørret i Luostejohka. På aktuelle områder av selve utbyggingsstrekningen, fra foten av Lailafossen til lomboaen (utløpet av kraftstasjonen), består substratet i hovedsak av stor stein og blokk, og har ikke egnet gytesubstrat. Det antas at det har vært begrenset med gyting her også før utbyggingen, men det poengteres at reguleringen kan ha medført et grovere substrat enn det som opprinnelig var. Det ble funnet noen lakseunger som brukte nedre deler av regulert strekning som oppholdssted, men tettheten var lav. Det er også registrert individer av ørret, røye, ørekyte og lake i Luostejohka. Tettheten er lav på utbygd strekning, men blir høyere jo lengre ned i vassdraget fangsten er tatt.

Ifølge Naturtjenester i Nord renner det i tørre perioder lite vann på strekningen med dagens minstevannføring. Økt vannføring antas ikke å kunne gi egnede gyteområder, men muligens noe egnede oppvekstområder dersom det kombineres med habitattiltak. Naturtjenester i Nord konkluderer med at Luostejohka bidrar minimalt med produksjon av laks i vassdraget, og at det ikke er grunnlag for å fortsette med minstevannføringen dersom en kun baserer seg på lakseproduksjon. Naturtjenester i Nord viser imidlertid til at perioder med produksjonsstans i kraftverket har medført tørrlegging av oppvekstområder lengre ned i vassdraget. Dersom det gis fritak for minstevannføring, bør det garanteres at det ved slike episoder slippes tilstrekkelig vann fra Gákkajávri for å unngå at gyteområder oppstrøms Skoganvarre tørrlegges.

Fylkesmannen mener reguleringen har ødelagt gytemulighetene for laks i Luostejohka, og at dette området trolig vil kunne bli egnet oppvekstområde om forholdene legges til rette for det og minstevannføringen beholdes. Fylkesmannen viser til fangst av fisk i den direkte berørte strekningen, og mener det indikerer at elvestrekket fungerer som habitatområde for ulike arter og har en reell funksjon på grunn av dagens krav om minstevannføring. Et eventuelt frafall av minstevannføring vil ha negative konsekvenser for innlandsfisk og andre ferskvannsorganismer gjennom redusert vannføring og tap av leveområder.

Lakseelv Grunneierforening viser til hendelser ved brå stans i kraftverket med reduksjon i vannføring nedstrøms som konsekvens. Grunneierforeningen påpeker at dersom det blir gitt fritak for minstevannføring, og det samtidig blir driftsstans i kraftverket, vil dette påvirke et langt større område enn tidligere antatt. Dette vil være kritisk for viktige gyte- og oppvekstområder for anadrom laksefisk og akvatisk miljø i områder nedstrøms Luostejohka.

NVE mener at selv om minstevannføring i Luostejohka vurderes å ha liten betydning for produksjon av laks i vassdraget, vil vannslippet sørge for at elveløpet på utbygningsstrekningen aldri går helt tørt. Dette er positivt for alle vannlevende organismer som benytter elva som habitat og bidra til å opprettholde noe biologisk liv på denne strekningen.

Fortsatt minstevannføring vil også sikre en viss vannføring i Luostejohka/Lakselva nedstrøms kraftverket ved eventuelle brå utfall av kraftstasjonen. Det er ikke omløpsventil i kraftstasjonen, men det er en bestemmelse i manøvreringsreglementet som sier at det ved stopp i kraftverket skal slippes vann fra Gákkajávri tilsvarende det som ville gått igjennom kraftverket. Ved brå og uplanlagte utfall vil det imidlertid ta tid før vannet fra Gákkajávri når utløpet av kraftstasjonen. NVE legger derfor vekt på at minstevannføringen bidrar til å opprettholde et visst vanndekket areal i slike situasjoner, slik at tørrlegging av viktige gyteområder i vassdraget unngås.

3.3 Verneplaner

Luostejok kraftverk med tilhørende magasin ligger i Lakselvvassdraget som er vernet i Verneplan III for vassdrag. For tiltak i vernede vassdrag skal det legges vesentlig vekt på verneverdiene, jf. vannressursloven § 34 og 35. Lakselvvassdraget er i verneplanen trukket frem med høy prioritet innenfor alle de fire vernegruppene vilt og fisk, friluftsliv, naturvitenskap og kulturvitenskap. Lakselvas nedbørfelt er også rangert som et viktig reinbeiteområde.

Lakselva er et nasjonalt laksevassdrag og det er ikke tillatt med nye tiltak og aktiviteter som kan skade villaksen. Luostejok kraftverk ligger ovenfor de viktigste områder for anadrom fisk i vassdraget.

3.4 Vanndirektivet

Luostejohka inngår i Lakselvvassdraget og Porsangerfjorden vannområde i Finnmark vannregion. Den berørte elvestrekningen er en del av vannforekomst «Luostejohka - Lailafossen» (224-271-R). I vann-nett er vannforekomsten klassifisert som sterkt modifisert med moderat økologisk tilstand. Nedenfor kraftverksutløpet er vannforekomst Luostejohka nedre (224-272-R) registrert som naturlig vannforekomst med god økologisk tilstand.

I Klima- og miljødepartementets godkjenning av regional plan for Finnmark vannregion (2016– 2021) er ikke vannforekomst Luostejohka - Lailafossen godkjent med miljømål som er høyere enn dagens tilstand. Vannforekomsten har fått unntaksbestemmelsen «mindre strenge miljømål». Konkrete miljømål er fungerende akvatisk økosystem med moderat økologisk potensial.

Fritak for minstevannføring kan medføre endring av den økologiske tilstanden i elva slik at miljømålene i vannforskriften ikke nås eller at tilstanden forringes. NVE kan ikke se at samfunnsnyttien på 1,2 GWh er større enn tapet av miljøkvalitet som følge av permanent fravik fra pålagt minstevannføring, jf. vannforskriften § 12.

3.5 Naturmangfoldloven

I NVEs vurdering av søknaden er prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8-12 samt forvaltningsmålene i naturmangfoldloven §§ 4 og 5 lagt til grunn. NVE mener at vurderingen er i tråd med prinsippene i naturmangfoldloven som skal ivaretas når vedtak treffes.

3.6. NVEs konklusjon

NVE har vurdert søknaden fra Luostejok Kraftlag SA om å slippe krav om minstevannføring forbi Luostejok kraftverk. Nyere undersøkelser viser at den berørte elvestrekningen bidrar marginalt med produksjon av laks i vassdraget. NVE mener likevel det er viktig å opprettholde en minstevannføring på elvestrekningen av hensyn til andre vannlevende organismer. Fortsatt minstevannføring vil også sikre en viss vannføring i Luostejokka nedstrøms kraftverket ved eventuelle brå utfall av kraftstasjonen.

NVE legger i innstillingen vekt på at Luostejokka er både vernet vassdrag og nasjonalt laksevassdrag, og mener derfor at det i denne saken ikke er forenlig med moderne vassdragsforvaltning å fravike fra pålagte minstevannføring.

NVE har ikke gjort noen ny vurdering av om dagens minstevannføring er tilstrekkelig for et fungerende akvatisk økosystem, og legger til grunn de vurderinger som ble gjort under konsesjonsbehandlingen og den kongelige resolusjonen i 2008.

NVE anbefaler ikke at Luostejok Kraftlag SA får tillatelse til å slippe krav om minstevannføring forbi Luostejok kraftverk i Luostejokka i Porsanger kommune.

4. Departementets vurdering

Kraftlaget fikk fornyet konsesjonen til fortsatt regulering av Gákkajávri ved kongelig resolusjon av 15.02.2008. Det ble samtidig pålagt en helårig minstevannføring på den utbygde strekningen på 0,8 m³/s. Minstevannføringen er i utgangspunktet fastsatt permanent, men det er i manøvreringsreglementet åpnet for at vannføringsslippet kan tas opp til ny vurdering etter 10 år, dersom det skulle vise seg at dette vilkåret ikke vil ha betydning for laksens bruk av området.

Etter pålegg fra Miljødirektoratet har Kraftlaget fått utført fiskeundersøkelser på den anadrome strekningen av Luostejokka.

Departementet har merket seg at fagrapporten konkluderer med at Luostejokka bidrar minimalt med produksjon av laks i vassdraget, og at det ikke er faglig grunnlag for å fortsette med minstevannføringen dersom den kun baserer seg på lakseproduksjon.

Kraftlaget har på denne bakgrunn søkt om at pålegget om slipp av minstevannføring blir droppet, og har i hovedsak begrunnet fritaket med at produksjonen i kraftverket vil øke med ca. 1,2 GWh/år.

Ifølge fagrapporten har brå produksjonsstans i kraftverket ført til tørrlegging av oppvekstområder lengre ned i vassdraget. Dersom det gis fritak for minstevannføring, bør kraftlaget ifølge rapporten garantere for at det ved slike episoder slippes tilstrekkelig med vann fra Gákkajávri, for å unngå at gyteområder for anadrom laksefisk nedstrøms Luostejokka tørrlegges. Departementet har merket seg at det ikke er omløpsventil i

kraftverket, og at det ifølge NVE vil ta tid før vannet fra magasinet når utløpet av kraftverket ved slik driftsstans.

NVE fremhever at selv om minstevannføringen i Luostejohka har liten betydning for produksjonen av laks i vassdraget, vil vannføringsslippet sørge for at elveløpet på utbyggingsstrekningen aldri går helt tørt. Ifølge NVE er dette positivt for viktige gyte- og oppvekstområder for anadrom laksefisk og akvatisk miljø i områder nedstrøms Luostejohka. Departementet er enig i NVEs vurdering av spørsmålet.

Ved vurderingen av saken har departementet også lagt vekt på at Lakselvvassdraget er et vernet vassdrag og et nasjonalt laksevassdrag. Prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8 – 12 er lagt til grunn ved avgjørelsen.

Fritak fra pålagt minstevannføring kan medføre endring av den økologiske tilstanden i elva, slik at miljømålene i vannforskriften ikke nås eller at nåværende tilstand forringes. Departementet kan, i likhet med NVE, ikke se at samfunnsnyttien av en merproduksjon på 1,2 GWh/år er større enn tapet av miljøkvaliteter ved permanent å frita kraftlaget fra den pålagte minstevannføringen, jf. vannforskriften § 12.

5. Olje- og energidepartementets konklusjon

Luostejok Kraftlag SA gis ikke tillatelse til fritak for pålegg om minstevannføring forbi Luostejok kraftverk i Luostejohka.

Vedtaket kan påklages til Kongen i statsråd innen 3 uker, jf. forvaltningsloven § 29. Eventuell klage sendes til Olje- og energidepartementet.

Med hilsen

Trond Ulven Ingvaldsen (e.f.)
avdelingsdirektør

Kjell Alstad
avdelingsdirektør

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer

Kopi:
Norges vassdrags- og energidirektorat